Zengî Atâ

On üçüncü asırda Türkistan'da yaşamış olan evliyânın büyüklerinden. Babası, **Ahmed Yesevî** hazretlerinin ilk hocası **Arslan Baba**'nın torunlarından Tâc Hoca'dır. Doğum târihi ve yeri kesin olarak bilinmemektedir. 1258 (H.656) senesinde Taşkent yakınlarındaki Zengî Atâ köyünde vefât etti. Kabri oradadır.

Âlim ve evliyâ bir âileye mensup olan Zengî Atâ uzun yıllar dede ve babasından zâhir ve bâtın ilimlerini öğrendi. Ahmed Yesevî hazretlerinin halîfelerinden Hâkim Atâ'nın hizmetine girdi. Onun yüksek ilim ve feyzinden istifâde etti. Taşkent'te ikâmet edip, bir müddet Taşkent halkının hayvanlarına çobanlık ederek onların gönlüne girmeye çalıştı. Hocası Hâkim Atâ 1186 (H.582) senesinde vefât edince, onun hanımı Anber Ana ile evlendi. Zengî Atâ'nın Anber Ana ile evlenmesi şöyle oldu: Hâkim Atâ biraz esmerceydi. Bir gün Anber Ana'nın kalbinden "Keşke kocam siyah almasaydı." şeklinde bir düşünce geçti. Allahü teâlânın velî kulu Hâkim Atâ, onun bu düşüncesini Allahü teâlânın izniyle anlayıp; "Sen beni beğenmiyorsun ama, benden sonra dişinden başka beyaz yeri olmayan bir karaya düşeceksin." buyurdu. Anber Ana bu düşüncesinden dolayı pişman olup, tövbe ettiyse de, Allahü teâlânın sevgili kulu dilek dilemiş, iş işten geçmişti. Hâkim Atâ vefâtına yakın Harezm'de ilim tahsil etmekte olan oğulları Muhammed Hoca ile Asgar Hoca'yı çağırttı. Onlara; "Ölümünden sonra gün doğusundan kırk ebdâl gelecek, içlerinde gözü zayıf ve ayağı aksak bir kara ebdâl vardır. İddet (bekleme) müddeti bitince ananızı onunla evlendirirsiniz." dedi. Hakîkaten Hâkim Atâ'nın vefâtından kısa bir müddet sonra bahsettiği kırk kişi geldi. İçlerinden biri arkada kalmıştı. Târiflere uygun olan o mübârek kimse Zengî Atâ idi. Kalın dudaklı, dişlerinden başka beyaz yeri olmayan oldukça esmer bir kimse olan Zengî Atâ Anber Ana'nın iddet müddeti bitince bir yakınını gönderip nikâh talep etti. Anber Ana kabul etmeyip; "Ben Hâkim Atâ'dan sonra kimseye

varmam.” deyip reddetti. Bu sırada boynu tutulup yüzünü çeviremez oldu. Çok sıkıntı çekti. Zengî Atâ’ya durum haber verildi. Zengî Atâ adam gönderip; “Bilmez misin ki bir gün hatırından keşke “Hâkim Atâ esmer olmasaydı.” düşüncesi geçmişti de Hâkim Atâ bunu kerâmetle bilip; “Yakında benden siyaha eş olursun.” demişti.” buyurdu. Anber Ana takdirin böyle olduğunu anlayıp nikâha rızâ gösterdi. Nikâha râzı olur olmaz da boynu eski hâline geldi. Zengî Atâ ile evlendiler. Çocukları oldu. Soylarından sâlih kimseler, âlimler ve evliyâlar yetişti.

Taşkent’te çobanlık yapıp âilesinin geçimini sağlayan Zengî Atâ, kırlarda namazını kılar, namazdan sonra Kur’ân-ı kerîm okur, Allahü teâlâyı zikr ederdi. Akşam da yakmak için topladığı odunları sırtına yüklenir evine götürürdü. Taşkent’te bulunduğu sırada Uzun Hasan Atâ, Seyyid Atâ, Sadr Atâ ve Bedr Atâ isimli gençleri tasavvufta yetiştirdi. Ahmed Yesevî hazretlerinin yolu Zengî Atâ’dan sonra Seyyid Atâ ve Sadr Atâ vâsıtasıyla devam etti. Seyyid Atâ, Hâce Azîzân (Pîr-i Nessâc Ali Râmitenî) hazretleriyle sohbet etti. Sadr Atâ’nın halîfeleri daha uzun zaman Yeseviyye yolunu devam ettirdiler. Onun halîfeleri, Eymen Baba, Şeyh Ali, Mevdûd Şeyh şeklinde sıralanır. Mevdûd Şeyh’in iki meşhur halîfesi, Hoca Abdullah ve Kemal Şeyh idi. Hoca Abdullah’ın halîfesi Hadım Şeyh, onun da halîfesi Cemâlüddîn Buhârî idi. Reşâhat sâhibi, Cemâlüddîn Buhârî’den nakiller yapmıştır.

Zengî Atâ 1258 (H.656) senesinde Şâş (Taşkent) yakınlarında Semerkant yolunun on birinci kilometresindeki Zengî Atâ köyünde vefât edip oraya defn edildi. Zengî Atâ’nın kabri belli olup, ziyâret edilmektedir **Ubeydullah-ı Ahrâr** hazretleri; “Ne zaman Zengî Atâ’yı ziyârete gitsem, kabrinden “Allah! Allah!” sesleri işitirim.” buyururdu.